

Praktiska synpunkter rörande kvinnoarbetet*).

Några ord om våra allmoge- och arbetaredöttrar och deras skolgång.

Jämför man vår tid med våra morföräldrars, måste man erkänna, att ofantligt mycket blifvit gjordt för att höja och förädla folket och förbättra dess ställning. Hvad som i väsentlig mån bidragit därtill är den ordnade folkundervisningen. Numera finns det nog ingen socken så fattig, att den ej äger en folkskola, och ej håller finns det något barn så fattigt, att det ej får lära sig läsa, skriva och räkna samt lära sig känna olika länder och städer, djur och växter m. m. Ja, den fattige ej allenast *får* lära sig allt detta, utan blir *tvingad* därtill, oafsedt han själf vill eller ej. »Kunskapen är god», heter det, »men blott om den rätteligen brukas.» Den obligatoriska folkundervisningen är en god sak, men den har också sina dåliga sidor. Jämföra vi allmoge- och arbetaredöttrarnas uppfostran förr och nu, så finna vi, att deras uppfostran genom vårt nuvarande skolväsende blifvit mer och mer missriktad.

I våra mormödrars tid var skolgången för allmoge- och arbetaredöttrar vanligen begränsad till några veckor eller högst till några månader, under hvilken tid flickorna lärde sig läsa och skriva. Under den öfriga tiden af deras barndom blefvo de i hemmen undervisade i hushållsgöromål och handaslöjd. Det var därför ej ovanligt att en flicka vid tolf å tretton års ålder på egen hand kunde sätta upp och väfva ner en enklare linne- eller ylleväf, till hvilken hon själf förut spunnit garnet. Lika händig var hon då det gällde hushållsgöromål och kunde vid den åldern vanligen allt hvad hennes mor kunde, hvarför hon, om omständigheten det fordrade, kunde utan tvekan träda i mors ställe för att sköta hushållet. Att flickorna själfva stickade sina strumpor samt sydde sitt linne och sina underkläder var en gifven sak, och ingen ville gå med den skammen att ej kunna förfärdiga så enkla saker.

Det är helt naturligt att en sålunda uppfostrad flicka skulle bli en duglig och pliktrogen tjänarinna både i sina föräldrars

---

*) Under ofvanstående hufvudrubrik ha sammanförts trenne red. tillsända artiklar, hvilka kunna sägas utgöra tillägg till den vid 20-års-mötet förda diskussionen rörande den praktiska utbildningen, särskildt af landtbefolkningens kvinnor.

hem och hos främmande familjer, och lika säkert är att hon i sitt eget hem blef en god hustru och husmor, som med förståndigt och träget arbete bidrog till hemmets förkofran och välstånd.

Se vi oss omkring bland vår tids allmoge- och arbetaredöttrar möter oss en annan taffla. Vid sex å sju års ålder börjar flickan sin skolgång och fortsätter därmed till sitt fjortonde eller femtonde år. Under denna tid har hon mycket ringa tid öfrig för husliga arbeten. Fem å sex timmar dagligen är hon fäst vid skolbänken, en timme åtgår vanligen till gången till och från skolan; ett par timmar åtgå till hennes måltider. Den lilla tid som sedan återstår af dagen upptages af läxläsning och räcker vanligen ej ens till det. Under sådana förhållanden är det ju otänkbart att flickan skulle få tillfälle att öfva sig i hushållsgöromål. Mödrarna klaga och sucka öfver att de ej erhålla den minsta hjälp af sina döttrar, de få i stället ständigt stå på »pass upp» för dem. De veta dock på samma gång att det ej kan vara annorlunda, ty skolan är en sträng herre, som alla måste böja sig för. Under ferierna försöker man visserligen vänja flickorna att hjälpa till, men dessa visa oftast så stor motvilja och obenägenhet för husliga sysslor att mödrarna anse det vara bäst att låta saken bero. Bara skolan är genomgången skall man »taga skadan igen».

Först efter konfirmationen är flickan fri och öfverlämnad åt hemmet. Modern tar itu med uppfostringsarbetet, men hon märker snart att hon förlorat sin auktoritet. Dottern vill vara sin egen herre och göra hvad henne själf lyster, och det betyder merändels att »gå och slå dank». Nu finns ej annan råd än att låta flickan ta tjänst hos andra. Man låtsar ej om hennes okunnighet och ovilja för husliga göromål, ty hvem skulle väl då vilja ta henne i sin tjänst? Ordentlig lön begär man äfven, fast den unga flickan ej ens gör skäl för maten.

Den som försökt det, vet allt för väl hvilket besvär, hvilka obehag och ledsamheter det för med sig att hafva en sådan okunnig och vårdslösad flicka i sin tjänst. Hvad batar det att flickan har godkända, ja till och med goda kunskaper i historia, geografi och dylikt; för sådant finns ej någon användning inom köksdepartementet. Om matmodern hör till de människovänliga och uppoffrande kvinnorna, ömmar hon för den okunniga tjänsteflickan och försöker uppfostra henne för hennes plikter. Detta lyckas också om flickan har håg för arbete och är van att lyda, men oftast är motsatta förhållandet rådande. Matmodern tröttnar slutligen på att ständigt förmana och befalla utan att blifva åtlydd. Jungfrun å sin sida finner sin fru förfärligt kinkig och omöjlig att göra till lags. Hon flyttar från den ena familjen till den andra, men öfverallt finner hon endast kinkiga fruar. Hon tar då sitt parti, säger alla tjänarinneplatser en »god dag» och ger sig in på någon fabrik. Hvad gör det att hon får svälta och fara illa, hon har sin frihet och gör hvad hon vill och behöfver ej för någon svara för sina handlingar.

Om flickan fortfar att tjäna, hyser hon dock ständigt ovilja och misstroende mot sina matmödrar, och det är detta som gör samarbetet och sammanlefnaden mellan matmor och tjänare så svårt, ja mången gång outhärdligt. Här hjälpa inga kontrakt eller bestämmelser, det endast ökar misstroendet och hatet. Hvad vi ha att göra är att återgå till våra mormödrars uppfostringsmetod för unga flickor: att från barndomen lära dem hushållsgöromål och handaslöjd och väcka deras håg för dylikt arbete.

Nu finns det dock, sorgligt nog, en stor mängd mödrar ur allmoge- och arbetareklassen, som utmärka sig för stor okunnighet och vårdslöshet vid sitt hems skötande, och att dessa ej kunna uppfostra sina döttrar, faller af sig själft. Så återstår då intet annat än att folkskolan tar saken om hand. Om de styrande och maktägande insåge hur viktigt det är för såväl den enskilde som för samhället att kvinnan får lära sig hushållning, renlighet, ordning och flit, så skulle saken snart vara afhjälpt. Vid hvarje folkskola såväl på landet som i städerna borde således skolkök finnas, där hvarje flicka erhöle undervisning under de två sista åren af hennes skoltid. Denna undervisning skulle vara obligatorisk såväl som den öfriga folkskoleundervisningen och komme således *alla* till del. Gärna må man utesluta en del läsning ur flickornas klass om tiden ej skulle räcka till, ty att lära sig matlagning, ordning och renlighet samt först och främst att hushålla med det lilla, är det enda som kvinnan ur arbetsklassen har verklig nytta af.

Anna Y.

* * *

I skolköksfrågan.

På Fredrika-Bremer-Förbundets diskussionsmöte sistlidne 13 jan. nämndes bland annat att föreningen tänkt sig att genom upprättandet af skolkök, såväl fasta som ambulerande, kunna verka i landsorten och på landsbygden till kvinnornas och därmed hela samhällets höjande.

Det är ett sakförhållande jag då vill fästa uppmärksamheten på, hvilket kanske är så känt och påaktadt som det borde, nämligen den enorma utsträckning i hvilken arbetsbefolkningen begagnar sig af charkuterivaror, i stället för att köpa ett stycke kött, korf eller dylikt direkt från slaktaren.

Jag vill här icke tala om Stockholmsförhållanden, hur arbetare och arbeterskor köpa *påbredda* smörgåsar och »uppskuret», därom kan hvar och en med största lätthet själf öfvertyga sig genom några besök i de butiker, som bära namn af matvaruhandel, mjölkmagasin eller mejeribod, men jag vill anföra några fakta från landsorten, närmare bestämdt Värmland.

En för denna fråga intresserad person, mångårig kommunalordförande i en stor socken några mil från Karlstad, var nyligen inne i Karlstad ett par dagar å rad, och som han hade några timmar lediga gick han till en af stadens största charkuteriaffärer och bad ägarinnan att få sitta i butiken och göra sina iakttagelser, han ville se i hvad utsträckning arbetarebefolkningen köpte uppskurna varor. Och där gick in och ut en oafbruten ström af arbetsfolk, som alla köpte ett halft eller helt hektogram skuret kött, korf, sylta, ost, palt etc. etc., nästan aldrig begärdes *ett stycke* af den ena eller andra varan.

Detta är dock i en stad, invänder någon, så kan det icke gå till på landsbygden. Jo, det tillgår så, att från närmaste stad, järnvägsstation eller större samhälle utsändas två gånger i veckan vagnar, lastade med charkuterivaror, hvilka förse folket med uppskuret kött, på samma sätt som nyss beskrifvits. Då man vet huru ofantlig prisskillnaden är på en uppskuren vara och ett helt stycke, för att icke tala om hur mycket billigare det blir att köpa det hos slaktaren, och hurusom priset naturligtvis ökas med ett eller annat öre då frågan blir om halfva hekto, så inses ju lätt hvilket enormt slöseri här föreligger och att någonting bör göras för att lära befolkningen en annan och mera ekonomisk hushållning.

Jag har gjort förfrågning hos flere matvaruhandlare här i hufvudstaden och fått det svar, att den »skurna» varan betingar från 10 ända upp till 40 procent högre pris, än om man köper en hel bit, och det märkliga är, att i ju enklare butiker jag frågat mig för, desto större har prisskillnaden varit.

Då man här för arbetarhustrurna framhåller det oförnuftiga och fördyrande i att köpa »uppskuret», får man vanligen till svar: »vi hafva inga förvaringsrum»; men detta kan icke vara ett skäl då det gäller landsbygden. Orsaken ligger nog i att kvinnorna mer och mer redan vid unga år söka sig in vid fabrikerna och försumma att lära sig huru ett hushåll bör klokt och ekonomiskt skötas.

Jag är öfvertygad om, att den enda eller åtminstone bästa vägen till afhjälpan af det missförhållande hvarom här är fråga, vore anordnandet af skolkök, fasta eller ambulerande, där barnen finge lära sig att laga en god, närande och välsmakande föda, och där de finge lära grunderna för en ekonomisk hushållning.

Jag tror också att det icke skall möta några större svårigheter att få anslag till skolkök, om man visar sig medveten om sådana missförhållanden som jag här påpekat och vill lägga ned arbete på att bekämpa dem.

Louise W.

Trädgårdsinspektriser.

Säkerligen är kvinnans intresse för trädgårdsskötsel nedärfadt sedan långliga tider tillbaka har det varit vaket hos det kvinnliga släktet och är ej något blott för våra dagar utmärkande. Husfrun vid de större hemmen på landet har nog, både i mormors och i mormorsmors tid, ja långt dessförinnan, haft sin glädje i omtanken för trefnaden och prydligheten ej allenast inomhus, utan äfven i hemmets närmaste omgifning: trädgården.

Intresset för trädgårdsodling har dock aldrig visat sig så starkt inom den kvinnliga världen som under de senaste, särskildt de sista tio åren. Allt sedan 1891, då genom Fredrika-Bremer-Förbundet de första kvinnorna bereddes tillfälle att genomgå en lärokurs i trädgårdsskötsel, hafva allt fler och fler kvinnor vunnit utbildning på detta område, flerstädes i vårt land finnas nu dylika lärokurser, och dessutom emottager enskilda trädgårdsodlare kvinnliga elever.

Men oaktadt allt detta tror jag, att kunskapen i trädgårdsodling ej alls fått den spridning bland de svenska kvinnorna, som önskligt vore. De, som kunna besöka lärokurser o. d. äro jämförelsevis få. Därtill fordras både tid och penningar, och en mängd af de kvinnor, som kanske skulle hafva den allra största nyttan af att få någon handledning i trädgårdsskötsel, kunna ej offra något härför, hvarken i ena eller andra afseendet. För husmödrarna i de små hemmen på landet vore det af ej ringa värde att få inhämta något om hur deras trädgård på gagnarrikaste sätt skall skötas och huru trädgårdsalstren bäst skola användas inom hushållet — men de kunna ej gå ut i världen och lära, utan lärdomen måste komma till dem.

Mycket kan ju inhämtas genom läroböcker, och där intresset och viljan äro riktigt starka, är det nog möjligt att ingen annan handledning behöfves. Men oftast är det nog så, att böckerna ej räcka till, personlig hjälp fordras, någon som väcker och lifvar intresset och praktiskt visar ett och annat svårare grepp.

Redan inom de olika länen finnas nämligen trädgårdsmästare, anställda till tjänst för de personer, hvilka önska råd och ledning vid skötandet af sina trädgårdar. Men länsträdgårdsmästaren kan ej räcka till för alla, de små hemmen få nog oftast vara utan hans hjälp, och hvad beträffar undervisningen i trädgårdsalstrens beredande till föda, faller detta ämne ej inom hans gebit. Männe

det ej därför vore lämpligt, att några personer funnes, som hade till sin särskilda uppgift att anlägga och tillse täpporna? I vårt grannland Finland har man redan tänkt på denna fråga, och till de små hemmens tjänst hafva af några länsstyrelser trädgårdsinstruktriser anställts. Dessa instruktriser resa under vår, sommar och höst omkring till de olika småställena och besöka hvarje ställe minst tre gånger, d. v. s. vid såningstiden, under växttiden samt vid skördetiden. Genom bidrag af kvinnoföreningar hafva instruktriserna äfven blifvit satta i tillfälle att gratis utdela frön och plantor.

Små utställningar hållas stundom, hvilket ju är uppmuntran för odlarne, på samma gång härigenom visas hvilka framsteg som år från år göras.

Under instruktrisernas ledning hafva en mängd småträdgårdar anlagts och, hvad som är af största vikt, börja tack vare deras undervisning trädgårdsalstren mer och mer att uppskattas såsom värderika bidrag till hushållet.

Borde ej något liknande äfven göras hos oss? Behöfva ej äfven våra kvinnor mera uppmuntran och ledning vid trädgårdens skötande samt en bättre insikt i att trädgårdsalster ej blott äro öfverflödsvaror, utan värderika födoämnen? Skulle ej under en sakkunnig ledning trädgårdsodlingen vid de små hemmen blomstra upp, täpporna blifva allt fler och allt rikare försedda? Säkert är, att det skulle visa sig välsignelsebringande om, efter ungefär samma plan som den finska, några »trädgårdsinspektriser» sändes att arbeta bland vårt folk, ty om ock trädgårdsskötseln vid småställena i vissa delar af vårt land står framom den finska, är dock ännu oändligt mycket att göra för oss på detta område.

S. H.

Emily Nonnen.

Sedan några veckor tillbaka hör hon, hvars namn läses här ofvan, icke mer till de lefvandes antal. Vid 93 års ålder dog Emily Nonnen sistlidne januari på den vackra gamla gården Liseberg invid Göteborg, där hon så godt som hela sitt lif haft sitt hem.

Det är egentligen som författarinna af ungdomsböcker Emily Nonnen gjort sig känd af den stora allmänheten. Mödrarna till det släkte, som nu är ungt, bevara nog ännu i lifligt minne den förtjusning med hvilken, när de voro unga, hvarje ny bok af Emily Nonnen hälsades och med hvilket intensivt intresse man följde hjältinnornas öden i »De tvenne guldhjärtan eller Guds öga vakar»; i »Rubinringen eller sanningen segrar», i »Familjen på Örnholm eller livvets skiften», i »Granatkorset eller ros och lilja» och hvad de allt hette dessa berättelser för ungdom med sina i våra öron parodiskt klingande dubbeltitlar och sin djupt moraliska tendens, däri alltid, efter en stark konflikt mellan det goda och onda, dygden fick sin belöning. Emily Nonnens litterära verksamhet inföll på en tid, utmärkt för en ytterlig fattigdom på originalarbeten för ungdom, ej under, att hennes namn blef ett »household-word» i de svenska hemmen och att, sedt mot det då rådande mörkret, det kom att lysa som en stjärna.

En litterär värdesättning af Emily Nonnens författarskap kan icke gärna ifrågakomma. Det torde ej ägt någon egentlig originalitet vare sig i stil eller komposition, därtill voro hennes motiv och framställningssätt alltför starkt färgade af den från England importerade smakriktningen inom denna litteraturgenre, helt naturligt för öfrigt, då författarinnan till födsel och härstamning var engelska. Det är ej heller som några slags konstprodukter hennes berättelser få bedömas. De ha fyllt ett rum på vår bokhylla, som hittills stått så godt som tomt, de ha skaffat ett rent och oskyldigt nöje och timmar af god och sund förströelse efter läsningsens mödor åt en hel generation af skolflickor — det är allt. Men ha de icke därigenom för sin tid och efter sin art fullgjort en kulturell uppgift som icke bör ringaktas? Jo, helt visst. När en gång den svenska barn- och ungdomslitteraturens historia blir skriven, kommer otvifvelaktigt Emily Nonnens arbeten att nämnas bland de så kallade klassiska.

Den första af hennes berättelser för ungdom med titeln: »De tvänne guldhjärtan eller Guds öga vakar» utkom 1859. Sedan följde berättelse på berättelse i rask följd under 60-talets lopp. Ja, så sent som 1873 förekommer en bok af Emily Nonnen med det om en sjöröfvarroman påminnande namnet: »Smuglarens dotter eller hvad yägorna sade». Men sedan lät, om man undantar i några julberättelser, den vänliga och välkända rösten ej mer höra sig. Miss Nonnen — den titel, hvarmed hon i sin

hemstad och bland sina bekanta vanligen betecknades — som alltid följde med sin tid, lade ned sin penna, när hon förstod, att hvad den kunde presteras icke längre var i nivå med tiden. För den ungdomsgenerationen, för hvilken hon skref, hann den således icke blifva gammalmodig.

* * *

Emily Nonnens här antydda skriftställarverksamhet fyllde emellertid blott en ringa del af ett lif, som på några få år när omfattade ett sekel. Under sin krafts dagar ägnade hon sig äfven åt andra arter af litterärt arbete. Hon var visserligen en affärsmans dotter och hon tillbragte så godt som hela sin lefnad i en affärsstad, men i hennes familj, hvilken redan i Emilys barndom öfverflyttat från England till Göteborg, hade kärleken till litteraturen och skön konst alltid varit lefvande, och både genom uppfostran och af böjelse kom det estetiska långt mer än det praktiska att spela en roll i hennes tillvaro. I sin ungdom drömde hon t. o. m. om att blifva konstnärinna och studerade något år för den tidens förnämsta lärare målning i Stockholm och Köpenhamn, men litteraturen låg väl troligen hennes begåfning närmare, åtminstone är det endast inom denna konstart hon presterat något för offentligheten.

Förmånen af att äga så att säga tvenne modersmål — engelskan och svenskan — lämnade hon ej häller obegagnad. Talrika äro de öfverflyttningar hon verkställt från vårt språk till engelskan och omvänt; en del af Runebergs och Tegnér's dikter gjorde hon, efter hvad hennes nekrologer veta att berätta, genom tidningar och tidskrifter kända för den engelska publiken; hos den svenska introducerade hon sitt hemlands goda romaner och äfven allvarligare arbeten. En förteckning på Emily Nonnens öfversättningar föreligger dock icke; en, som jag antar, fullständig katalog på hennes själfständiga arbeten återfinner man däremot i den 1893 utgifna bibliografin öfver »Kvinnan inom svenska litteraturen». Förteckningen är, som ofvan sagts, ganska vidlyftig, allra helst som den äfven innehåller de ejfåtaliga bidrag hennes penna lämnat åt vår periodiska press.

Bland dessa nämnes äfven ett par uppsatser i Tidskrift för hemmet, och det var därigenom hon kom i närmare beröring med dess redaktris, dåvarande fröken Sophie Leijonhufvud, ehuru bekantskapen dem emellan var från en tidigare tid. I detta sam-

manhang kan jag ej neka mig nöjet att här lämna några utdrag ur ett bref till miss Nonnen från Tidskrift för hemmets redaktis, hvilket godhetsfullt blifvit ställdt till mitt förfogande. Brevet, som är dateradt 12 jan. 1861, då tidskriften står i begrepp att börja sin tredje årgång, berör nyssnämnda medarbetarskap; det ger en god föreställning om det anseende Emily Nonnen åtnjöt inom sin tids intelligenta kvinnovärld, på samma gång det karakteriserar brefskrifverskan själf.

Efter att ha uttalat sig ytterst berömmande om en öfversättning af E. Nonnen af ett religiöst engelskt arbete och det tillfredsställande uti att kunna ägna sina krafter åt en så ädel verksamhet, skrifver Esselde: »Men, dearest miss Nonnen, jämte det högsta, finns det ju äfven månget annat mål, mellanstationer på vägen till det yttersta och viktigaste, hvilket kan taga vår verksamhet i anspråk och skänka tillfredsställelse i mån som vi lyckas mer och mindre närma oss detsamma. Ett sådant är för kvinnan (och i synnerhet den ogifta, hvars tid ej upptages af omsorgen för man och barn) medverkan till sina medsystrars rikare utveckling i moraliskt och intellektuellt afseende, och på samma gång till sin egen. Detta mål är det, hvartill utgifvarna af *Tidskrift för hemmet* sträfva, och till hvilket äfven jag, i min mån, någon gång lämnar ett strå».

Därpå framställer brefskrifverskan frågan om ej miss Nonnen äfven ville »lämna sitt strå, emedan», fortsätter hon, »jag så gärna skulle vilja, att tidskriften så småningom kunde vinna till medverkan för det gemensamma målet, alla de bästa förmågor, de ädlaste viljor, som Sveriges kvinnor hysa ibland sig; och bland dessa kan ju ingen neka mig att räkna miss Nonnen, i trots af den engelska härkomsten».

»Har jag misstagit mig», heter det vidare, »då jag trott mig märka, att det konstnärssinne, hvarmed miss Nonnen blifvit så rikt utrustad, först blifvit väckt af naturens skönhet och äfven fortfarande i dess betraktande, dess återgifvande funnit sin lyckligaste utveckling, sin fullaste tillfredsställelse? Har jag orätt, om jag antar att, så väl i *litterärt* som *artistiskt* hänseende, landskapsmålningen, omväxlande med en och annan karaktäristisk genrebild är det fält, hvilket så väl anlag som lefnadsvanor och studier anvisat såsom ert? Missräknar jag mig helt och hållet, om jag antar, att miss Nonnen skulle vilja rikta tidskriftens förräder med ett värderikt bidrag i denna väg? (Landskapsteckningar med natio-

nella genrebilden) från t. ex. en sommars vistelse i England — ett besök på ön Whight — en utflykt till Skottland?»

Så långt Esseldes bref, hvilket för öfrigt ganska ingående behandlar det tilltänkta medarbetarskapet. Miss Nonnens bref-svar är icke bevaradt; att hon emellertid efterkom den till henne ställda uppmaningen finner man i Tidskrift för hemmet årg. 1861 och 1862 af ett par lifligt skrifna »landskapsteckningar» efter det af redaktionen angifna »realistiska» receptet med rubrikerna: »Minnen från ön Wight» och »En Weddingtrip i Höglanderna» med hennes signatur, E. N—n. Men troligen var just vid denna tid hennes krafter alltför mycket tagna i anspråk af ungdomberättelserna för att hon skulle kunna fullfölja sina reseskildringar. Det stannade vid dessa två.

* * *

Människan Emily Nonnen var för öfrigt mycket märkligare än någonsin författarinnan blef det. Det personliga inflytande hon och hennes tre systrar, hvilka hon alla öfverlefde, under ett par människoåldrar utöfvade på en vidsträckt vänkrets, blef ock mycket större än hennes böckers. I det fina gamla hemmet, inrättadt efter engelskt mönster, förspordes alltid ett varmt intresse för vetenskap och konst, ja i mycket var man där föresin tid, hvilket kom folk att smått göra narr af de lärda damerna och att förespä att de aldrig skulle bli gifta, hvilket ju mycket riktigt slog in.

Den vakna blicken för alla de frågor, på hvad område det vara mände, som rörde sig i tiden, bibehöll den gamla miss Nonnen ogrumlad så länge hon lefde, äfven om hon ej gillade *alla* de moderna demokratiska tendenser, som i flickors uppfostran, liksom i så mycket annat, arbetade sig fram i världen.

Ända in i det sista bevarade hennes själ en ungdomlig spänstighet, ja ännu som 90-åring brukade hon ofta med George Elliot försäkra, att hon älskade lifvet, emedan »the world was so intensely interesting».

L. D—n.

”Till Louise Michels minne”.

Ofvanstående rubrik är satt öfver en artikel i den tyska tidskriften »Die Frauenbewegung», däri dess redaktris, fru Minna Cauer, tecknar några personliga erinringar af den världsbekanta »petrolösen», hvilkens död i början af detta år nu är ett konstateradt faktum. Som bekant dementerades efteråt den i fjol i pressen synliga notisen om hennes bortgång. Ett visst försonande ljus kastas genom fru Cauers teckning på denna i samtidens ögon så föga sympatiska kvinnogestalt, och då skildringen tillika bär sanningens prägel, tveka vi ej att här efter den tyska författarinnan återge Louise Michels eftermäle.

* * *

Det var år 1898, skrifver fru Cauer, då jag bevistade den »Internationella federationskongressen i London». Mrs Josephine Butler, som trots sin svaga hälsa ledde de flesta af förhandlingarna, gaf genom sin vördnadsvärda personlighet och sitt fina och förnäma uppträdande en prägel af värdighet åt det hela. På kongressens sista dag visade hon sig på estraden, ledande vid handen en kvinna, som vid första anblicken verkade fränstötande. Det var Louise Michel. Mrs Josephine Butler frågade församlingen om den tilläte Louise Michel att med stöd af egna minnen och erfarenheter meddela något om de lägre klassernas nöd, om hennes egen fängelsetid och om sitt på lidanden och förföljelser så rika lif. Allmänt instämmande! Och därpå började kvinnan på estraden, först tvekande och lågmält, sedan liksom hänförd af en inre vision med en obeskriflig glöd utveckla sina åsikter — och öfver det fula ansiktet spreds därvid en underbar glans af själsk skönhet. De kloka, trofasta ögonen blixtrade, den lilla magra gestalten tycktes växa — man glömde det i första ögonblicket så afskräckande i hennes företeelse, man glömde den icke blott oordentliga utan t. o. m. något osnygga dräkten, man satt endast och lyssnade och glömde sig själf. Man kände sig djupt gripen, fylld af ett outsägligt medlidande med världen och människorna och den egna oförmågan att kunna göra något för att lindra detta gränslösa elände.

Mrs Josephine Butler och Louise Michel tillsammans på estraden, — en oförgätlig bild! Båda endast arbetande för andra, båda besjälade af den enda önskan att afhjälpa det sociala eländet, båda i besittning af det talade ordets makt, hvarmed de skakade upp mänskligheten ur dess dvala och försoffning. Och likväl hvilken skillnad mellan dessa båda kvinnor! Josephine Butlers uppenbarelse verkar utomordentligt fängslande, hennes ännu på ålderdomen klassiskt rena drag tala väl om ett oändligt lidande och om svåra strider för den saks skull hon gjort till sin egen, men man känner dock hur hon genom dessa strider blifvit förklarad och uppnått en höjd, där hennes världsåskådning och personlighet äro sammansmultna till den innerligaste själs-harmoni. Och bredvid henne Louise Michel med det lidelsefulla, förvridda ansiktet, de brinnande ögonen, den förkrympta gestalten och sitt om allt annat än harmoni vittnande väsen. Likväl gjorde båda ett lika fängslande, gripande och nedtryckande intryck. Och hemligheten i denna förtrollning är förklarlig — båda voro de med hela sin själ och varelse hängifna en idé!

Louise Michel var oäkta dotter till en förmögen godsägare i departementet Haute-Marne. Fadern lät gifva henne en sorgfällig uppfostran, och efter hans död aflade hon i Paris lärarinneexamen och öppnade en skola. Under belägringen af Paris 1870 var hon alltid till finnandes på vallarna, hjälpare, lindrande nöden hvar hon kunde, gifvande allt, ofta sina egna klädespersedlar åt de frysannde. Från denna tid förskrifver sig hennes inträde i det offentliga lifvet. Hon deltog i Kommunard-upproret, blef den bekanta revolutions- och anarkistkvinnan, och med en viss fanatism tog hon på sig martyrkronan. Deporterad till Nya Kaledonien, återvände hon efter uttjänt strafftid till Frankrike 1880; sedan har hon alltjämt ägnat sig åt de fattiga och elända, med beundransvärd själfuppoffring delande allt med de mest behöfvande under det hon med samma glödande hat slungat sin anklagelse mot samhället, hvilket hon gjorde ansvarigt för all nöd och alla olyckor i världen. Ingenting har blifvit henne besparadt, hvarken hat eller hån, hvarken förbannelse eller fängelsestraff, hvarken förföljelse eller den djupaste nöd —, men ingenting har nedslagit hennes mod.

Hur mycket ondt hennes ensidiga fanatism än åstadkommit, hvilka slumrande känslor af hat hennes upproriska tal än väckt till lif, *ett* får man icke fränkänna denna egendomliga kvinna — hon var en helgjuten personlighet, som glömde sig själf för att tjäna

mänskligheten. Hennes sätt att gå tillväga, hennes idéer, hennes uppträdande, har man väl icke kunnat gilla, men när till och med fromma franska blad efter hennes död beteckna henne som »en ädel kristen utan kristendom» betyder det, att man böjt sig för renheten i hennes afsikter.

Louise Michel var fanatiker, hon hade den ensidiga fanatismens alla fel, men hon var därför icke den megära, petrolös eller förryckta kvinsperson man gjort henne till. Hon var förblindad, uppfylld af hat mot allt som hörde till den bestående samhällsordningen, men hon lefde efter sin öfvertygelse. Det erkänna till och med hennes bittraste motståndare.

Men för mig står kvar som ett oförgätligt minne från Londonkongressen 1898 bilden af de två himmelsvidt skilda och dock i ett fall så nära förenade kvinnorna: Josephine Butler och Louise Michel.

*
—————

Litteratur.

—————

Fru Fanny af *Annie Quindig*.

Att en bok inom mindre än tre månader kommer ut i tre upplagor inträffar icke särdeles ofta i ett land som vårt, där böcker ännu räknas till de mest umbärliga lyxartiklarna. Det är emellertid en dylik lysande framgång, som ofvannämnda arbete fått röna. Hvarför? frågar man ovillkorligen. Svaret torde sökas dels däri, att boken ej kräfvat någon särdeles stor hjärnansträngning och dels att den behandlar ett så aktuellt ämne som den nu ånyo modern vordna kvinnofrågan. »Den briljanta karaktäristik, som författarinnan ger af några af vår moderna kvinnörelses typiska personligheter kommer helt visst att väcka intresse, diskussion och — hvem vet? — opposition», säger en anmälare i »damernas egen tidning», och säkerligen finnes det också nu rundt om i vårt land många innerligt välmenande människor, som funnit sina dystra, obestämda aningar om det offentliga lifvets demoraliserande inflytande på det kvinliga släktet bestyrkta och lefvandegjorda genom denna bok. Fru Fanny, den moderna kvinnörelsens representant, drages ju genom sina intressen allt mera från hemmet; hon kan hvarken finna tid till att göra upp ordentliga matsedlar för familjens middagar eller att hjälpa sin lille son Kurt med hans läxor eller att intressera sig för sin unge,

bildsköne mans studier. Ytlig, ärelysten och maktlysten, vill hon vara med om allt och känna till allt, och de närmaste plikterna försummas mer och mer. Hon lämnar sitt sjuka barn för att delta i en rösträttskongress, där hon anser sig outhärlig och straffas med att barnet dör: hon hinner med yttersta nöd hem tids nog för att se det utandas sina sista andetag. Svårigheterna att förena det privata och det offentliga lifvets plikter kulminera, då det gäller huruvida hon skall följa sin man till Indien eller ej. Mannen måste resa dit för att kunna fullfölja det studium, som han gjort till sin lifsuppgift, vistelsen skall vara i åtskilliga år åtminstone — hur skulle hon göra? Här hemma hade hon dels en nyligen startad tidskrift, som skulle upprätthållas, och dels skulle rösträttsfrågan nästa år förekomma till afgörande. Kärleken till mannen och kärleken till lifsuppgiften kämpade en hård kamp med hvarandra, men den senare segrade. Den kvinnliga rösträttsfrågans öde måtte hvilat nästan uteslutande på fru Fannys svaga axlar. I alla händelser tyckes hon själf ha haft den uppfattningen. För sakens skull måste man af allt hjärta hoppas, att hon misstagit sig.

Af bokens öfriga personer märkes först den unga äkta mannen, den af författarinnan tydligen mest omhuldade gestalten och hennes eget språkrör. Trots sin ungdom har han alltid en färdig dom tillhands öfver alla lifvets stora spörsmål; kvinnofrågan t. ex. affärdas med den enkla och uttrycksfulla förklaringen: rasdegeneration.

Den s. k. Ellen Key-riktningen har sin representant i én figur, som nog skulle värka starkare, om den ej vore fullt så mycket karrikatur. Som den nu är, är den verkligt allt för skrattretande för att kunna tagas på fullt allvar.

Den gamla goda tidens kvinnorörelse har en värdig och sympatiskt skildrad representant i »tant Augusta». Det är egendomligt att se hvilken allt behärskande kärlek, som författarinnan hyser för allt »gammalt». Det är nästan så, att man vore frestad att tro, att om författarinnan lefvat hundra år senare, skulle hon svärmat för vår kvinnliga rösträttsrörelse. Men nu är den ju så afskräckande ung!

Att »Fru Fanny» är en fängslande och talangfullt skriven bok, hvarken kan eller skall förnekas. Men den har ett betänkligt fel. Den visar en beklagansvärd obekantskap med representanterna för den nutidsföreteelse, som den vill skildra. Ty lyckligtvis är »fru Fanny» ingen »typisk personlighet» för vår svenska kvinnorörelse. Det skulle i så fall stå illa till med den rörelsens framtid. Det är icke hysteriska världsdamer, för hvilka själfva arbetet endast är ett nytt retningsmedel för förslappade nerver, som kunna eller vilja göra en verklig insats för afhjälpan af ett socialt missförhållande; det arbetet kräfver starka, varma och helgjutna personligheter, människor, för hvilka pliktuppfyllelse är lifvets högsta mening. Sådana människor frestas

ej heller att för fjärmare plikter glömma de närmast liggande. Och att det är personligheter af det senare slaget, som i vår svenska kvinnorörelse burit dagens tunga och hetta, därom vittnar denna rörelsens lugna och framgångsrika förlopp.

A. G.

*

C. G. Santesson. Några tankar och önskemål i alkoholfrågan, 1904. N:o 4, skrifter utgifna af svenska sällskapet för nykterhet och folkuppföstran. Pris 10 öre.

—, Kort framställning af alkoholens verkningar och betydelse. Pris 30 öre.

Jag träffade för en tid sedan en mor, som yttrade ungefär följande: »Min dotter är så entusiastisk för nykterhetssaken, att vi, min man och jag, äro tvungna att taga vårt parti, besluta oss, hvilken ställning vi vilja intaga till saken». Jag tror, att detta yttrande är karaktäristiskt för vår tid. Den känslan blir allt allmännare, att det går ej längre att stå likgiltig inför alkoholspörsmålet. Frågan har blifvit så aktuell, att hvarje tänkande människa känner sig skyldig att förskaffa sig en åsikt i saken. Under sådana förhållanden måste man vara tacksam, att personer med sakkännedom och auktoritet i en lättfattlig, för hela allmänheten tillgänglig form framlägga vetenskapens nuvarande ståndpunkt i frågan. Till det bästa, som är utkommet i alkoholfrågan, hör utan tvifvel professor Santessons ofvan nämnda uppsatser.

I inledningen till den förra yttrar han: »Det talas och skrives så mycket i alkoholfrågan nu för tiden, att det vore mycket förklarligt, om många personer blefve rent af utledsna på den.

Men om det, såsom för närvarande är fallet, gäller att söka tala till *ett helt folk*, så måste det talas *mycket* och *många gånger* — om och om igen i samma saker; man måste i viss mening agitera för att få en sak att tränga igenom — icke så att förstå, att man skall i partisyfte vanställa sanningen, utan i den meningen att man måste anstränga sig för att blifva hörd och för att, om möjligt, bringa folk i vidare kretsar att behjärta, hvad man har att säga».

Och författarens framställning måste göra intryck på hvar och en, som tager del därpå. Ingen kan känna sig oberörd af den värme, som öfverallt lyser fram i den lilla skriften, sida vid sida med vetenskapsmannens sträfvan att opartiskt, utan öfverdrift lägga fram fakta.

Den senare af de båda skrifterna är genom sin uppställning och det till densamma fogade företalet af särskildt intresse för dem, som vilja meddela undervisning i nykterhetsfrågan.

För Dagnys läsare, framförallt dem på landsbygden, vill jag påpeka, att småskrifter utgifna af Svenska Sällskapet för Nykter-

*

het och Folkuppfostran kunna gratis erhållas på Sällskapets byrå, Östermalmsgatan 60, *Stockholm*, af dem, som vilja verka för deras spridning.

E. Cm.

*

Spöken och drömmar från Japan. Exotica, tredje samlingen af *Lafcadio Hearn*. Bem. öfversättning från engelskan af Karin Hirn.

»Spöken och drömmar från Japan» är tredje samlingen af den nyligen aflidne författaren Lafcadio Hearn's japanska skisser och studier. Förlidet år hade undertecknad tillfälle att i denna tidskrift anmäla de i slutet af 1903 utkomna två första samlingarna, hvilka då tillhörde årets mest uppmärksammade böcker, till en del på grund af aktualitetsintresset, men dock främst tack vare sina egna ovanligt fängslande egenskaper. Den nu föreliggande samlingen står, enligt min mening, fullt på höjd med de föregående. Den utomordentligt fina förståelsen af ämnet, denna sällsynta gåfva att fånga »tingens själ», som är Lafcadio Hearn egen, återfinnes också här, likaså den fulländade stilen.

Det är, som titeln angifver, från det öfvernaturligas värld, som de nu utkomna skildringarna äro hämtade. Boken sönderfaller egentligen i två afdelningar. I den första sammanföres ett antal rent japanska motiv, spökhistorier, sagor och sägner, där man får genomlöpa hela skalan af stämningar: förstelnande skräck som i »Ett brutet löfte» och »Likryttaren», högstäm d poesi som i »Horai», djup innerlighet i »O-Tei» och »Försoningen», äkta folksagestämning i »Akinosukés dröm», och slutligen en glimt af skålmaktighet, så mycket mer intagande, som den är sällsynt hos denna författare, i »Flickan på skärmen» och »Om en spegel och en klocka». — Bokens senare afdelning handlar om drömmar, nattmara och spökrädsla och utgöres till stor del af psykologiska utredningar och förklaringar, som utan tvifvel gripa djupt ned i det undermedvetna hos människan. Den, som älskar att sysselsätta sig med sådant, och den, som helt enkelt tycker om poesi i alla former, bör icke försumma att läsa »Spöken och drömmar från Japan».

E. Wbg.

*

Skolköksflickans kokbok af *Sophie Hansson*

är en liten präktig och praktiskt uppställd kokbok, som väl fyller sitt ändamål att vara en hjälpreda vid den enklare matlagningen, särskildt i arbetarhem. Klart och tydligt redogöres

i detalj för tillvägagåendet vid tillagningen, och de olika maträtterna äro i allmänhet både billiga och välsmakande. För många nybörjare bör denna lilla kokbok blifva en god vägledning, och då priset är satt så lågt som till 50 öre, hoppas vi, att den blir mycket spridd och kan komma äfven de enklaste hem till godo.

G. L.

Föreningsmeddelanden.

Förslag till plan för Fredrika-Bremer-Förbundets ombudskretsar kommer att utarbetas af en af styrelsen utsedd komité, bestående af följande styrelsemedlemmar och ombud: fröken G. Adelborg, fl. kand. fröken S. Björklund och fröken S. Ulrich, Stockholm; fröken M. Nordenfelt, Göteborg; fru A. Lewenhagen, Lund; fröken A. Pihl, Norrköping och fröken E. Sundholm, Hudiksvall.

Fröken Gertrud Adelborg har under första veckan i februari på särskild inbjudning hållit föredrag i en del städer i västra Sverige, nämligen i Göteborg, Skövde, Uddevalla, Lidköping, Mariestad och Skara. Föredragen, hvilka hållits dels för skolungdom, dels för särskilda kretsar och dels för allmänheten, ha behandlat ämnena: »F.-B.-F:s verksamhet», »Kvinnans uppgift i samhället» och »Mors ansvar». Föredragerkan har öfverallt haft att glädja sig åt en mycket talrik och intresserad publik.

20-årsmötets resultat kan redan betraktas som särdeles glädjande, i det från Förbundets ombud ingått talrika vittnesbörd om ett nylvaknadt intresse för Förbundets sak i olika landsändar, hvilket bland annat visat sig genom en mängd insända anmälningar om nya förbundsmedlemmar — ex. från Göteborg 22 stycken. — Från ombudet i Arvika, fru H. Brettner, meddelas, att som följd af ett af fru Brettner hållet, af en mycket talrik publik åhördt, föredrag »om kvinnofrågans mest framstående bannbryterskor, Fredrika Bremer och Esselde» och Förbundets verksamhet, 32 personer antecknat sig som medlemmar af Förbundet. Fröken Ada Arwedson har likaledes i Linköping talat offentligt öfver F.-B.-F.; detta föredrag skulle sedermera upprepas i Motala och Mölnby.

Whitlockska stipendiet har bland 14 sökande tilldelats fil. kand. fröken Anna Sörensen.

Tvenne unga lappskor, den ena syster till den för sin nitälskan om sitt folks bästa så bekanta, Elsa Laula, har under ett par veckor nu i vinter uppehållit sig i Stockholm för att sätta sig in i föreningsväsendet i akt' och mening att vid hemkomsten söka få någon slags kvinnoförening i gång i sin hemtrakt. De unga kvinnorna, som först deltagit i de på nyåret här ordnade nykterhetskurserna, bereddes genom understöd af Fredrika-Bremer-Förbundet tillfälle att förlänga sitt besök i hufvudstaden, och lära de flitigt ha begagnat sig af vistelsen här till att studera åtskilliga sociala inrättningar och företag.

»Kooperationen och kvinnorna»

var ämnet för ett föredrag med diskussion, som af Fredrika-Bremer-Förbundets samkvämskomité ordnats onsdagen den 15 februari i Nya Hushållsskolans lokal 19 V. Trädgårdsgatan. Inledningsföredraget hölls af skolföreståndarinnan fröken Anna Whitlock.

Talarinnan öfvergick efter några inledningsord till en historik öfver den kooperativa rörelsen, hvilken utgått från England på 1840-talet. Upphofsmännen därtill voro några fattiga väfvere från byn Rochedale nära Manchester, hvilka slöto sig tillsammans i akt och mening att skaffa sig något drägligare existensvillkor. De öppnade en liten bod med lifsförnödenheter, där det kooperativa systemet första gången tillämpades. Sedan spreds idén med stor hastighet öfver hela England, där f. n. medlemmarna af de kooperativa föreningarna kunna räknas i ett par millioner, på samma gång som de af dessa föreningar underhålla affärerna fått en oerhörd utsträckning. I Tyskland, Schweiz, Ungern, Italien och inte minst i vårt grannland Danmark har kooperationsidén omfattats med stor ifver och vinner allt större terräng. Grundprinciperna för en efter kooperativsystemet ledd affär äro följande: Tillhandahållande af goda, fullviktiga och oförfalskade varor till föreningens medlemmar; kontant betalning och intet creditsystem; förvaltning och kontroll genom medlemmarna själfva; fördelning af öfverskotten bland medlemmarna i förhållande till storleken af deras inköp.

Efter historiken framlade talarinnan förslag till igångsättande hos oss af ett företag af detta slag. Hittills hade Sverige ställt sig tämligen oförstående till den kooperativa rörelsen; tiden vore dock nu inne att särskildt kvinnorna behjärtade dess nytta och välsignelse, och önskvärdt vore att de här i Stockholm finge till stånd en konsumtionsförening efter utlandets mönster. Några för saken intresserade personer hade redan uppgjort förslag till stadgar för en »Kvinnornas andelsförening», hvilka nu i sina allmänna drag utvecklades. Enligt detta förslag skall föreningens verksamhet bestå i: att åt sina medlemmar anskaffa och, om sådant befinnes lämpligt, tillverka samt tillhandahålla förnödenheter och lifsmedel. — Föreningens affärsverksamhet grundas på det kontanta betalningssystemet. — Endast kvinnor kunna blifva medlemmar af föreningen. Medlem

skall vid sitt inträde erlægga en inskrifningsafgift af en krona. — Hvarje medlem insätter i föreningen minst en andel om tjugo kronor. — Å hvarje fullt inbetald andel tillgodoräknas medlem ränta efter 4 1/2 proc. om året. Af uppkommande nettovinst skall, sedan ränta å medlemmarnas andelar afräknats, minst 10 proc. afsättas till reservfond och 5 proc. till byggnadsfond för »Kvinnornas hus» i Stockholm. — Föreningens styrelse skall bestå af sju medlemmar, hvilka väljas vid ordinarie sammanträde i oktober bland föreningens medlemmar för en tid af två år. Vid samma tillfälle och för samma tid väljas två styrelsesupplanter. — Räkenskapsafslutning och revision skall äga rum två gånger om året.

Efter föredraget vidtog en stunds diskussion, hvarvid föredrags-hållerskan på de närvarandes uppmaning ytterligare redogjorde för en del detaljer och förhållanden i samband med ämnet. Åtskilliga af de närvarande antecknade sig sedermera för andelar i en eventuell kooperativ förening af uppgifvet syfte.

Från skilda håll.

—————

Landsföreningen för kvinnans politiska rösträtt.

På grund af det allt för starkt anlitade utrymmet, kunde Dagny i sitt senast utkomna häfte endast i förbigående omnämna Centralstyrelsens för ofvannämnda förenings möte. Vi vilja därför med några ord komplettera den förut lämnade notisen.

Tisdagen den 10 jan. hade Centralstyrelsen enskildt möte i Whitlökska samskolans lokal. Därvid företogs val af ordförande, sekreterare och skattmästare, hvarvid de förutvarande omvaldes. Likaså valdes representanter till C. S. A. och diskuterades ett förslag om rätt för landsortens rösträttsföreningar att begagna sig af de af denna förening utgifna föredragen. Vidare diskuterade man: »Kvinnornas ställning till 1905 års riksdagsmannaval till andra kammaren», »Huru bör lämpligast arbetet för kvinnans politiska rösträtt bedrivas genom pressen» och »Bör Centralstyrelsen grundlägga ett landsföreningens bibliotek och hvar bör det uppställas?»

På aftonen samma dag hölls offentligt diskussionsmöte i Arbetareföreningens stora sal. Aftonens fråga gällde »Mannens målsmanskap öfver hustrun» och inleddes med en förträfflig juridisk utredning af jur. kand. Georg Stjernstedt. Efter inledningen vidtog en kortare diskussion, som dock ej blef så innehållsrik som man hade hoppats. Följande resolution antogs: »Svenska kvinnor, samlade till möte, protestera mot nu gällande lag i fråga om mannens målsmanskap öfver hustrun. För att lagen i detta afseende må bringas i öfverensstämmelse med nutida rätts-

medvetande, uttala vi som våra närmaste önskingar, att målsmanskapet, däri inbegripet mannens s. k. husbondevälde öfver hustrun, upphäves, utom hvad angår mannens förvaltnings- och målsägenderätt öfver makarnas gemensamma egendom; att gift kvinna uttryckligen förklaras myndig samt att hvarje särskild inskränkning i gift kvinnas handlingsförmåga upphäves.»

På onsdagens förmiddag samlades åter Centralstyrelsen till enskildt möte. Därvid förekommo till diskussion följande frågor: »Bör en masspetition om målsmansskapets upphäfvande från Sveriges gifta kvinnor komma till stånd och hur bör den i sådant fall anordnas?» »Om behovet af föreläsningsturnéer i landsorten»; »Bör någon åtgärd vidtagas för att nå en snabbare utredning i det hos kungl. maj:t hvilande ärendet om gift kvinnas befogenhet att vara medlem af fattigvårdsstyrelse?» samt »Hvad kunna och böra de kvinnliga rösträttsföreningarna i städerna göra för att bland kvinnorna på landsbygden väcka och underhålla intresset för kvinnans politiska rösträtt».

På aftonens offentliga möte i K. F. U. M:s lokal diskuterades frågan: »Hur bör den svenska kvinnan bereda sig för den politiska rösträttsens erhållande?» som inleddes af fröken Anna Whitlock. Diskussionen gick denna gång med lit och lust och många värdefulla inlägg gjordes, som talade ett tydligt språk ej blott om, att kvinnorna kände sig behöfva utvidgade politiska rättigheter, utan också om att de starkt kände hvilket stort ansvar dessa rättigheter skulle medföra.

Små välbehöfliga och uppriskande intermession mellan de enskilda och offentliga mötena erbjöds i de enkla festmåltider, hvartill de resande gästerna båda dagarna inbjudits; första dagen af landsföreningens ordförande, fröken Anna Whitlock i hennes hem i Djursholm och den andra dagen af F. K. P. R. i Stockholm å Rosenbad. Den senare platsen förklarades af en af talarinnorna såsom särskildt väl vald emedan — den hade en så fri utsikt åt nya riksdagshuset!

Landsföreningens möte har säkerligen lämnat ett godt minne hos alla deltagare. I största endräkt hade här samlats tänkande kvinnor af vidt skilda åsikter och från alla trakter af vårt land för att arbeta för det gemensamma målet. Att detta arbete varit gifvande och skall blifva fruktbarande för hela denna nu så utgrenade förening, därom tviflar säkerligen ingen, som deltagit i detsamma.

Vi kunna sluta denna kortfattade redogörelse med ett beriktigande af notisen i föregående häfte. Antalet rösträttsföreningar i vårt land är nämligen ej 35 utan 36, sedan Uddevalla rösträttsförening för några dagar sedan bildades. Den unga föreningen räknar redan 89 medlemmar.

*

Mejeriskötsel, ett arbetsfält för den bildade kvinnan.

Som ett inlägg i den på Fredrika-Bremer-Förbundets 20-årsmöte väckta diskussionen om praktiska och ekonomiska synpunkter i fråga om kvinnoarbetet, må följande till Förbundet ingångna meddelande äfven kunna betraktas.

Sedan ett år tillbaka arrenderas af fröken Alida Negel mjölken på

kungsladugården Ottenby på Södra Öland. Vid det därstädes inrättade mejeriet, där olika ost- och smörsorter beredas, emottager arrendatorskan, hvilken är den enda kvinna, som i följd af särskildt beviljad kungl. dispens genomgått och utexaminerats från Alnarps högre mejeriskola, elever i såväl praktisk som teoretisk undervisning i mejerihushållning. Därom skrifer fröken Negel bl. a. följande.

»På mina annonser om mejerikurs ha inga svar ingått från den klass jag afsett, nämligen den bildade unga kvinnan. Och likväl är mejeri, särskildt ystning, ett arbete, som hör till kvinnans naturliga verksamhetsfält och där hon sedan uråldriga tider varit sysselsatt. På senare tid däremot har ledningen inom detta område öfvergått till mannen, antagligen till följd af de större kunskaper, som krävas vid skötseln af de stora smörmejerierna med deras vidlyftiga maskineri och fabriksmässiga drift.

Vid ystning förekommer emellertid i allmänhet ej så stora mjölk-mängder. Osttillverkningen kräver ej så stort maskineri, hvarför en kvinna, som grundligt, praktiskt och teoretiskt studerat mejeriskötsel, här bör finna ett vidsträckt arbetsfält. Skulle de unga flickorna på landt-egendomarna ej lämpligen kunna öfvertaga ledningen af mejeriet vid gården? Ett friskare, själfständigare arbete torde man få leta efter, och mången ung kvinna med kunnighet i yrket skulle genom att skaffa sig ett *eget* mejeriarrende, förtjäna sitt uppehälle på ett långt mer tillfredsställande sätt än att som nu vanligen sker söka plats på ett kontor.»

Mejerikursen vid Ottenby är afsedd att omfatta minst tre månader. Morgon och förmiddag upptages af arbete i mejeriet; på eftermiddagen hålles en föreläsning. Hvarje vecka anordnas en repetition för att utröna huru eleven tillgodogjort sig undervisningen. Vid kursens slut erhåller eleven ett betyg öfver sina insikter. Före och efter kursen bör dock eleven skaffa sig praktisk erfarenhet i yrket, hvarvid det är af största vikt att man själf lägger hand vid alla de arbeten som förekomma, såsom diskning af transportflaskor o. s. v., då just rengöringen i ett mejeri är af ofantligt stor betydelse.

Mot den åsikten, att mejeriyrket skulle vara för ansträngande för den bildade kvinnan, framhåller fröken Negel, att en mejerska som regel har hjälp till det tyngsta arbetet och ej behöfver utföra de gröfsta sysslorna själf.

Angående den här nämnda kursen bör ytterligare tilläggas, att den är meningen börja redan 1 mars; att eleven erhåller mat och logis på stället; platsen är hälsosam, naturen är mycket vacker och på sommaren finns tillfälle till hafsbad. Priset för kursen är satt så lågt som 45 kr. i inpackordering och 25 kr. för undervisning pr månad.

Utom afgangsbetyg från Alnarps mejeriinstitut, som fröken Negel genomgick med hjälp af ett stipendium från Fredrika-Bremer-Förbundet, har hon på aktiebolaget Separators bekostnad idkat mejeristudier i norra Frankrike under 8 månader, hvaröfver en berättelse finnes införd i afdeln. »Mejeripraktiken» af Nordisk Mejeritidning för år 1901.

Statistik.

I »Kvinden og Samfundet» förekom för en tid sedan en anmälning af ett statistiskt arbete rörande Köpenhamn og Frederiksberg, som säkerligen kan intressera äfven icke danska läsare.

»Det talas så ofta om», säger anmälarén, »att männen försörja kvinnorna och särskildt framhållés alltid detta, då skälen skola angifvas för att männen aflönas bättre än kvinnorna. Det är därför intressant att undersöka i huru hög grad detta är fallet. Det uppgifves att i Köpenhamn finnas:

	Försörjare	Försörjda
Män	115,144	69,552
Kvinnor	76,704	139,175 d. v. s.
Män	62 %	38 %
Kvinnor	36 %	64 %

Som man här af ser, är det knappast $\frac{2}{3}$ af kvinnor, som försörjas af andra, under det att öfver $\frac{1}{3}$ af dem äro försörjare. Men härvid måste man komma ihåg, att alla gifta kvinnor här äro upptagna som försörjda. Detta är naturligtvis dock ganska vilseledande, när det gäller att visa i huru hög grad kvinnorna med sitt eget arbete bidraga till sitt underhåll. Ty som regel arbetar nog den gifta kvinnan lika mycket som mannen. Frändraga vi nu de 67,072 gifta kvinnor, som finnas, återstå således 72,102 försörjda, hvilket utgör 34 %, alltså ett lägre tal än för männen, hvaraf 38 % voro försörjda.

Men i dessa 34 % och 38 % äro alla åldrar inberäknade. Att barn under 15 år äro försörjda är ju icke märkvärdigt. Frändrager vi så ytterligare dessa så återstår respektive $6\frac{1}{8}$ och $6\frac{2}{3}$ % (gifta kvinnor räknas då som försörjare).

Dessa beräkningar visa således att omkring $\frac{2}{3}$ af såväl kvinnor som män utföra ett arbete, som åtminstone är värdt deras eget underhåll samt att omkring $\frac{1}{16}$ af såväl män som kvinnor öfver 15 år uteslutande lefver af andras arbete.

Intressant skulle ju vara att lära känna huru dessa siffror skulle ställa sig för Sverige, men tämligen antagligt är ju, att en beräkning här skulle gifva ett ungefär liknande resultat.

Den högste akademiske Værdighed, Doktorgraden, skrives det till oss från Köpenhamn, er i Danmark hidtil kun erhvervet af en eneste Kvinde, historikern Frk. Anna Hude. Nu har imidlertid en anden Dame, Frk. Kirstine Thaning skrevet en Bog, et meget lærd Værk med Titlen »Besejrede Ord i Oldengelsk», som er indgivet som Doktordissertation. Selve Doktordisputatsen fandt Sted den 20 December. Frk. Thaning er en meget anset Lærerinde i Engelsk og har udgivet flere Lærebøger i dette Sprog.